

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Навчально-науковий медичний інститут
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Загальна патологія
(назва дисципліни)

підготовки _____ **магістра**
(назва освітнього рівня)

спеціальності _____ **227 фізична терапія, ерготерапія**
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ **фізична терапія**
(назва освітньо-професійної освітньо-наукової/освітньо-творчої програм)

\

Луцьк – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Загальна патологія» підготовки «Магістра», галузі знань - 22 Охорона здоров'я, спеціальності — 227 Фізична терапія, ерготерапія, за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія»

Розробник: Андрійчук О.Я., завідувач кафедри – професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Силабус навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри **фізичної терапії та ерготерапії**

протокол № 3 від 16.10. 2020 р.

Завідувач кафедри:

(Андрійчук О. Я.)

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань: 22-Охорона здоров'я Спеціальність: 227- Фізична терапія, ерготерапія Освітньо-професійна програма: Фізичні терапія Освітній ступінь: Магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів <u>120/4</u>		Рік навчання <u>1 (V)</u>
		Семестр <u>1</u>
		Лекції <u>- 14</u> год.
		<u>Лабораторні заняття - 36</u> год.
ІНДЗ: <u>є</u>		Самостійна робота <u>64</u> год.
		Консультації <u>6</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання - українська		

ІІ. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ППП - Андрійчук Ольга Ярославівна

Науковий ступінь - доктор наук з фізичного виховання та спорту,

Вчене звання - професор

Посада – завідувач кафедри – професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії

Контактна інформація - *електронна адреса* – andrijchuk.olga@vnu.edu.ua

Дні занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ:
<http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Загальна патологія» є базовою дисципліною для студентів спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапії» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Останні досягнення медицини вимагають від медичних працівників, в тому числі від фізичних терапевтів, напруженої та відповідальної роботи. Основні розділи дисципліни «Загальна патологія» з яких майбутні магістри повинні поглибити і розширити свої теоретичні і практичні знання, такі як: кардіологія, пульмонологія, гастроентерологія та ін. Студенти повинні оволодіти в процесі навчання методиками об'єктивного обстеження із застосуванням фізикальних, лабораторних, інструментальних та апаратних методик. При цьому головне завдання, яке ставиться перед студентом-магістром, навчитися досліджувати хворого не лише як об'єкт, але й мати при цьому уяву про хід розвитку захворювання, суб'єктивні відчуття, наявність попередніх захворювань, факторів ризику та ін.

Вивчаючи симптоми захворювання студент повинен навчитися оцінювати їх діагностичне значення, послідовність їх появи, розкривати основні патогенетичні ланки хвороби, формулювати свої висновки у вигляді патологічного синдрому чи орієнтовного діагнозу захворювання.

Теоретичні і практичні заняття повинні проводитися з урахуванням кваліфікаційної характеристики, бути пов'язаними з іншими медичними дисциплінами та ґрунтуватися на знаннях анатомії і фізіології людини, патологічної анатомії та фізіології, клінічної фармакології та загальному догляді за хворими.

2. Пререквізити (*попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни*): Семіотика з основами пропедевтики, Анатомія та фізіології людини, Патологічна фізіологія.

Постреквізити (*дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни*): Фізична терапія при рухових дисфункціях; Фізична терапія в геріатрії; Фізична терапія при серцево-судинних захворюваннях, Навчальна та клінічні виробничі практики.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни:

Основною метою вивчення дисципліни «Загальна патологія» є: навчити студентів-магістрів умінню обстежувати, діагностувати та визначати стан здоров'я у хворих з найбільш поширеними нозологіями, здійснювати кваліфікований індивідуальний догляд за пацієнтами у спеціалізованих відділеннях в якості фізичних терапевтів.

4. Результати навчання (Компетентності).

- Розуміння та використання основних патофізіологічних аспектів фізичної реабілітації;

- Вміння визначити взємозв'язок між етіологічним фактором і патогенетичною ланкою розвитку патологічного процесу;

- Ґрунтовні знання щодо механізмів виникнення тих чи інших патологічних станів в організмі;

- Уміння застосовувати різні способи і методи профілактики щодо попередження виникнення того чи іншого патологічного стану;

- Здатність практично застосовувати основні способи і методами фізичної реабілітації, які використовуються при різних патологічних станах.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (семін)	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1..Захворювання та патологічні стани органів дихання та кровообігу						
Тема 1. Основні клінічні синдроми при захворюваннях органів дихальної системи	19	2	8	8	1	ДС, ДБ, Т,Р 8
Тема 2. Основні синдроми, що виявляються при кардіологічних захворюваннях	15	2	4	8	1	ДС, ДБ, Т/ 4
Тема 3. Основні клінічні синдроми при хворобах сечової системи	15	2	4	8	1	ДС, ДБ, Т,Р/ 4
Разом за модулем 1	49	6	16	24	3	16
Змістовий модуль 2. Захворюваннями травної, ендокринної, сечової, систем та органів кровотворення						
Тема 4. Основні клінічні синдроми, що виникають у разі захворювань ШКТ	20	2	8	10		ДС, ДБ, Т,Р/ 8
Тема 5. Основні гематологічні синдроми	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/ 4
Тема 6. Основні синдроми ендокринних порушень	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/ 4
Тема 7. Особливості стану пацієнта при гіпо- та гіпертиреозі	17	2	4	10	1	ДС, ДБ, Т,Р/ 4
Разом за модулем 2	71	8	20	40	3	20
Види підсумкових робіт:						Бал
Модульна контрольна робота						60
ІНДЗ						4
Всього годин	120	14	36	64	6	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання:

1. Етіологія, патогенез, клінічна картина та напрямки терапії бронхоектатичної хвороби
2. Етіологія, патогенез, клінічна картина та напрямки терапії сухого та ексудативного плевриту.
3. Рак легень (загальне поняття, стадії, клінічна картина).
4. Симптоматичні гіпертонії: ниркові, коарктація аорти, первинний альдостеронизм, синдром (або хвороба) Іценко-Кушинга, феохромоцитома, ініційовані лікарськими засобами.
5. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг дерматоміозиту, вузелкового періартеріїту, системної склеродермії.
6. Етіологія, патогенез та клінічна течія гемолітичної анемії.
7. Етіологія, патогенез та клінічна течія еритремії.
8. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг та напрямки терапії циститу.
9. Етіологія, патогенез, клінічний перебіг та напрямки терапії ентериту і коліту.
10. Рак шлунку (загальне поняття, стадії, клінічна картина)
11. Етіологія, патогенез, клінічна картина та напрямки терапії гострого та хронічного панкреатиту.
12. Етіологія, патогенез та клінічна картина аутоімунного тиреоїдиту
13. Етіологія, патогенез, клінічна картина ендокринних захворювань: ожиріння, статевих порушень, хвороби Іценко- Кушинга, феохромоцитом.
14. Лікарська хвороба (етіологія, патогенез, клінічна картина).

ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується на основі знань, умінь та навичок, одержаних під час лекційних та лабораторних занять, використовуючи сучасні навчальні, науково-методичні напрацювання, розробити індивідуальну програму реабілітації із застосуванням засобів фізичної терапії та ерготерапії, враховуючи етап реабілітації.

Форми виконання: доповідь, створення презентацій, складання блок-схем, таблиць

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як сума оцінок за кожен з двох модулів: поточне тестування (практичні заняття, самостійна робота); контрольні роботи наприкінці кожного змістового модуля. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS. За присутність на лекціях бали не зараховуються.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу змістовного модуля «Захворювання та патологічні стани органів дихання та кровообігу», виконання робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 3 і передбачає проведення 3 лабораторних занять

Модуль II передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного матеріалу змістовного модуля «Захворюваннями травної, ендокринної, сечової, систем та органів

кровотворення», виконання лабораторних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 4 і передбачає проведення 4 лабораторних занять.

Теоретичне оцінювання кожної теми I і II змістового модуля оцінюється в балах (максимально 1 бал). Тестування здійснюється методом онлайн-тестування за допомогою платформи Moodle. За активність на кожному з лабораторних занять студент може отримати максимум 3 бали. 3 бали студент отримує у випадку, коли він повністю засвоїв теоретичний і практичний матеріал, логічно викладає його, робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує. 2 бали – студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно виконує практичне завдання, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей. 1 бал – студент засвоїв матеріал на репродуктивному рівні (переказування, повторення навички), приймає активну участь у роботі, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок. 0,5 бала – студент, який невпевнено переказує матеріал, під час відповіді потребує допомоги, допускається помилки при виконанні практичної навички. 0 – студент, не приймає участь в обговоренні питань на занятті.

ІНДЗ оцінюється максимальною кількістю балів - 4.

4 бали отримує студент, який розкрив тему роботи, яка має самостійний і творчий характер. Тема повністю розкрита використовувач основну і додаткову літературу. Обсяг відповідає нормі (15 – 20 слайдів). Під час презентації студент орієнтується у матеріалі, висловлює власне ставлення до визначеної проблеми. Матеріал подано логічно і своєчасно. 3 бали виставляється студенту, який тему роботи розкрив фрагментарно, не повністю (висвітлено не всі пункти плану, матеріал подано стисло). Використано недостатню кількість літературних джерел. Матеріал побудовано нелогічно. 2 бали отримує студент, який розкрив незначну частину матеріалу (декілька пунктів плану), використав недостатню кількість літературних джерел. Відсутня логіка подачі матеріалу, а також порушена цілісність системи знань. 1 бал – студент роботу написав формально, стисло, не своєчасно. 0 – студент роботу не підготував.

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **40**.

Модульний контроль передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання модульної контрольної роботи, яка передбачає перевірку теоретичних знань. Контрольна робота оцінюється за 60-бальною шкалою. Тестування здійснюється методом онлайн-тестування за допомогою платформи Moodle.

У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості балів (не більше 10), відповідно до [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)

У разі недотриманням студентом засад академічної доброчинності - сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими керуються учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень, оцінювання роботи не буде відбуватись (!). Списування під час

контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. **Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти** передбачає: • самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); • посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; • дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; • надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом процесу здобування освіти. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівництвом Університету.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами виконання видів робіт, які передбачені силабусом навчальної дисципліни. При цьому завдання із цих видів контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. Семестровий залік виставляється за умови виконання студентом завдань, передбачених силабусом навчальної дисципліни. При цьому студент повинен набрати не менше 60 балів. У випадку незадовільної підсумкової семестрової оцінки, або за бажання підвищити рейтинг, студент може добрати бали на заліку, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, написати підсумковий тест тощо).

VI. Шкала оцінювання знань студентів з дисципліни

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90-100	Зараховано
82-89	
75-81	
67-74	
60-66	
1 - 59	Незараховано (необхідне складання)

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Антропова Т. О. Обстеження та визначення стану здоров'я : підручник / Т. О. Антропова, А. А. Пісарєв, О. І. Колісниченко. – Київ : Медицина, 2006. – 352 с.
2. Медсестринство в терапії: Підручник/ За заг. ред. М.І. Шведа, Н.В. Пасечко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2004. – 546 с.
3. Пропедевтика внутрішньої медицини : підручник / [К. О. Бобкович та ін.]; за ред. проф. М. С. Расіна. – Вінниця, 2014. Режим доступу: <https://nk.in.ua/pdf/1148.pdf>
4. Пропедевтична педіатрія : підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредитації / В. Г. Майданник, В. Г. Бурлай, О. З. Гнатейко, К. Д. Дука; М-во охорони здоров'я України ; за ред. В. Г. Майданника. – Вид. 2-е, випр. та допов. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 872 с.
5. Семіотика і діагностика внутрішніх хвороб (фізичні методи обстеження)/ За заг. ред. проф. В. М. Василюка. - Тернопіль, 2003. – 394 с.

Додаткова:

1. Андрійчук О. Фізична терапія при запальних захворюваннях дихальних шляхів / О. Андрійчук, В. Білецький // Фізична культура, спорт і здоров'я людини [Текст] : зб. тез доп. І Регіон. наук.-практ. студ. конф. (20 груд. 2018 р.) / уклад.: А. В. Цьось, С. Я. Індика. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2018. - С. 77-78
2. Андрійчук О. Я. Методичні основи фізичної терапії хворих на дегенеративно-дистрофічні захворювання опорно-рухового апарату / О. Я. Андрійчук // Art of Medicine. – 2018. - № 3(7). – 174-177
3. Андрійчук О. Я. Фізична реабілітація хворих на гонартроз. [Текст] : монографія / Ольга Ярославівна Андрійчук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 344 с.
4. Березнякова А. І. Роль сульфгідрильних груп в патогенезі набряку легень [Електронний ресурс] / А. І. Березнякова, Т. І. Тюпка // Патологія. – 2008. – Т. 5, № 4. – С. 22. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pathology_2008_5_4_6
5. Варібрус О. А. Особливості переживання стресу жінками з захворюваннями щитовидної залози [Електронний ресурс] / О. А. Варібрус // Український вісник психоневрології. – 2015. – Т. 23, вип. 3. –С. 119. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uvp_2015_23_3_37
6. Ващук Ф. Симптоми захворювання серця / Ф. Ващук // Будьмо здорові. – 2009. – № 2. – С. 6–8.
7. Візір В. А. Курація хворих в клініці внутрішньої медицини [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. для аудиторної і позааудиторної роботи студентів 5 курсу медичного факультету / В. А. Візір, І. Б. Приходько, О. В. Деміденко. – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2013. – 47 с. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/1160>
8. Власов М. Захворювання плеври / М. Власов // Будьмо здорові. – 2007. – № 3. – С. 14–15.
9. Гуцаленко О. О. Основні гематологічні синдроми та симптоми у практиці сімейного лікаря [Електронний ресурс] / О. О. Гуцаленко, В. П. Фалько

- // Сімейна медицина. – 2016. – № 3. – С. 156–158. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/simmed_2016_3_3
10. Іваненко С. Гострий бронхіт / С. Іваненко // Будьмо здорові. – 2008. – № 12. – С. 8–9.
11. Іванова Ф. Є. Характеристика структурно-функціональних властивостей кісткової тканини у дітей із захворюваннями щитовидної залози та корекція виявлених порушень на санаторно-курортному етапі реабілітації : автореф. дис. ... канд. мед. наук : 14.01.33 / Іванова Ф. Є. ; Н.-д. ін-т фізичних методів лікування і медичної кліматології ім. І. М. Сеченова", Кримський держ. мед. ун-т імені С. І. Георгієвського. – Ялта, 2013. – 20 с.
12. Ішемічна хвороба серця: основні симптоми та синдроми при стенокардії та інфаркті міокарда [Електронний ресурс] : метод. вказівки до практ. занять студентів з пропедевтики внутрішньої медицини / упоряд.: Т. В. Ащеулова, Т. М. Амбросова, К. М. Компанієць. – Харків : ХНМУ, 2019. – 28 с. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/26330>
13. Кінч С. Хвороби щитовидної залози / С. Кінч // Вісник Пенсійного фонду України. - 2007. - № 11. - С. 38-39.
14. Кравчук Н. О. Вплив вегетативної нервової системи на розвиток хронічної серцевої недостатності у хворих з хронічною ішемією мозку в поєднанні з інфарктом міокарда / Н. О. Кравчук // Східно-європейський неврологічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 37–40.
15. Луковська О. Атеросклеротична хронічна ішемія мозку як актуальна проблема реабілітології / О. Луковська, А. Єрмолаєва, К. Бондаренко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 143–145.
16. Мазепа М. А. Методи обстеження сечо-видільної системи. Основні синдроми при патології сечо-видільної системи [Електронний ресурс] : лекція з навч. дисципліни «Пропедевтика внутрішніх захворювань» для студентів спеціальності 227 "Фізична терапія та ерготерапія" / М. А. Мазепа. – Львів, 2019. – 7 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/26162>
17. Мазепа М. А. Основні синдроми при хворобах серцево-судинної системи [Електронний ресурс] : лекція з навч. дисципліни «Пропедевтика внутрішніх захворювань» для студентів спеціальності 227 "Фізична терапія та ерготерапія" / М. А. Мазепа. – Львів, 2019. – 8 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/26159> (
18. Мельник А. А. Дисфункция щитовидной железы и заболевания почек [Электронный ресурс] / А. А. Мельник // Нирки. – 2019. – Т. 8, № 1. – С. 68–78. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nirku_2019_8_1_12
19. Міщенко Л. А. Значення нових факторів серцево-судинного ризику у хворих на гіпертонічну хворобу з атеросклеротичним ураженням сонних артерій / Л. А. Міщенко // Проблеми безперервної медичної науки та освіти. – 2012. – № 2. – С. 27–33.
20. Нечипорук В. М. Метаболізм при гіпо- та гіпертиреозі [Електронний ресурс] / В. М. Нечипорук, М. М. Корда // Вісник наукових досліджень. – 2015. – № 3. – С. 4-7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vndt_2015_3_3
21. Обстеження хворого з патологією дихальної системи [Електронний ресурс] : лекція з навч. дисципліни "Пропедевтика пульмонології та кардіології"

/ підгот. М. А. Мазепа. – Львів, 2019. – 19 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/23626>

22. Основи діагностики, лікування та профілактики захворювань органів дихання [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. до практ. занять з внутрішньої медицини для студентів 5 курсу мед. ф-ту / уклад.: В. А. Візір [та ін.] – Запоріжжя, 2015. – 89 с. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/1217>

23. Основи діагностики, лікування та профілактики основних хвороб сечостатевої системи (Гломерулонефрити, нефротичний синдром, пієлонефрити, тубулоінтерстиціальний нефрит, амілоїдоз нирок) [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. до практ. занять з внутрішньої медицини для студентів 5 курсу мед. ф-тів / уклад.: В. А. Візір, О. В. Гончаров, А. С. Садовиков – Запоріжжя: [ЗДМУ], 2015. – 123 с. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/1220>

24. Основи медичних знань та методи лікування за Девідсоном : у 2 т. : підруч. для студентів мед. вузів / за ред. Кристофера Р. В. Едвардза, Ієна А. Д. Бавчера. – 16-е вид. – Київ, 1994.

25. Основні клінічні синдроми в гастроентерології [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. І. Кривенко, І. С. Качан, С. П. Пахомова, О. П. Федорова, М. Ю. Колесник, І. В. Непрядкіна – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. – 121 с. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/3968>

26. Основні клінічні синдроми в пульмонології [Електронний ресурс] : навч. посіб. для лікарів-інтернів за спец. «Загальна практика-сімейна медицина», «Внутрішні хвороби» / В. І. Кривенко [та ін.]. – Запоріжжя, 2018. – 132 с. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/8301>

27. Основні клінічні синдроми при захворюваннях органів дихання [Електронний ресурс] : лекція з навч. дисципліни «Пропедевтика пульмонології та кардіології» / підгот. М. А. Мазепа. – Львів, 2019. – 7 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/23627>

28. Откаленко О. К. Симптоматологія основних клінічних синдромів за патології сечовидільної системи. Клініко-лабораторна та інструментальна діагностика гострого та хронічного пієлонефриту, гломерулонефриту, сечокам'яної хвороби [Електронний ресурс] : презентація лекції / О. К. Откаленко, А. К. Откаленко ; ВНМУ ім. М. І. Пирогова. – Вінниця, 2016. – 61 слайд. – Режим доступу: <https://dspace.vnmu.edu.ua/123456789/1731>

29. Патологічна анатомія : підручник / В. Г. Шлопов ; М-во охорони здоров'я України. – Вінниця, 2004.

30. Профілактика серцево-судинної патології при хронічному обструктивному захворюванні легень / О. І. Дядик [та ін.] // Питання експериментальної та клінічної медицини : зб. ст. / М-во охорони здоров'я України, Донец. нац. мед. ун-т ім. М. Горького. – Донецьк, 2012. – Вип. 16, т. 1. – С. 138–143.

31. Процак Т. В. Літературні дані щодо розвитку гіпертиреозу [Електронний ресурс] / Т. В. Процак, І. В. Щербата // Медичний форум. – 2017. – № 12. – С. 67–69. – Режим доступу: http://medicinelviv.org.ua/archive/2017/12_2017.pdf#page=67

32. Розпит, загальний огляд хворих з патологією серцево-судинної

системи: огляд і пальпація передсерцевої ділянки [Електронний ресурс] : метод. вказівки / упоряд.: Т. В. Ащеулова, Т. М. Амбросова, В. І. Смирнова – Харків : ХНМУ, 2018. – 16 с. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/22405>

33. Свиридова Н. К. Неконтрольована артеріальна гіпертензія у хворих на хронічну ішемію мозку / Н. К. Свиридова, Г. С. Лубенець // Східно-європейський неврологічний журнал. – 2015. – № 2. – С. 3–13.

34. Сиволап В. Д. Основи діагностики захворювань щитоподібної залози [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. Д. Сиволап, Е. Ю. Гура. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. – 91с. – Електрон. текстові дані (1 файл: 2,34 МВ). – Назва з екрану. – Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/7933>

35. Симптоми при захворюваннях шлунково-кишкового тракту [Електронний ресурс] : лекція / підгот. М. А. Мазепа. – Львів, 2019. – 8 с. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/23628>

36. Сучасна практика внутрішньої медицини: ведення хворих із хворобами органів дихання [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. для підготовки до практ. занять студентів VI курсу мед. ф-тів спеціальності "Лікувальна справа" / уклад.: С. Я. Доценко [та ін.]. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,42 Мбайт). – Запоріжжя : [ЗДМУ], 2015. – 132 с. Режим доступу: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/5905>

37. Ткачишин В. С. Основні клінічні синдроми при ураженнях травного каналу професійного генезу [Електронний ресурс] / В. С. Ткачишин // Сучасна гастроентерологія. – 2008. – № 2. – С. 99–102. – Режим доступу: http://www.vitapol.com.ua/user_files/pdfs/gastro/151750947168037_13042009142922.pdf

38. Швесткова О. Ерготерапія: підручник / Швесткова Ольга, Свецена Катержина та ін. – Київ, Чеський центр у Києві, 2019. – 280 с.

39. Швесткова О. Фізична терапія: підручник / Швесткова Ольга, Сладкова Петра та ін. – Київ, Чеський центр у Києві, 2019. – 272 с.

Літературу можна знайти в [репозитарії](http://194.44.187.60/moodle/course/view.php?id=799) (посилання: <http://194.44.187.60/moodle/course/view.php?id=799>)

Електронні ресурси:

1. <http://www.booksmed.com/travmatologiya/811-travmatologiya-i-ortopediyasklyarenko-yet.html>
2. <http://kingmed.info/media/book/5/4154.pdf><http://healthgate.com>,
3. <http://www.booksmed.com/travmatologiya/>
4. <http://php.silverplatter.com>
5. <http://www.scsml.rssi.ru>
6. <http://www.accesspub.com>
7. <http://BioMedNet.com> 8. <http://www.healthweb.org>